

Болгар Т.М.,

кандидат економічних наук, доцент,

завідувач кафедри фінансів та банківської справи

Кременчуцького інституту

Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля

НЕОБХІДНІСТЬ ЗМІЦНЕННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ ТА ПІДВИЩЕННЯ РОЛІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ УКРАЇНИ

Вступ. У сучасних умовах господарювання банківська система повинна вирішувати не лише свої «внутрішні» проблеми, але і сприяти реформуванню економіки країни в цілому.

По-перше, банківська система повинна забезпечувати економічно виправданий розподіл фінансових ресурсів, стимулювати конкурентні відносини, ціноутворення і цінові пропорції, прагнути допускати лише економічно виправдані ризики.

По-друге, банківський сектор повинен підтримувати в досить стабільному стані грошово-кредитну систему країни.

По-третє, банки повинні створювати умови для відкритості економіки, забезпечуючи обслуговування міжнародного руху товарів, прямих і портфельних інвестицій, робочої сили, сприяти переходу до конвертованості національної валюти.

Постановка проблеми. Функціонування національної банківської системи відбувається у складних умовах. За роки незалежності, незважаючи на всі проведені реформи, основні слабкі сторони банківської системи по суті залишилися без змін, а саме:

– брак капіталу в більшості банків: багато хто з них залишається «касами» підприємств, які їх заснували. Банки абсолютно не готові відреагувати на

збільшення попиту на кредити у разі економічного піднесення, і це, найшвидше призведе до значного його уповільнення;

- навантаження на портфель кредитів за рахунок проблемних кредитів;
- недостатнє дотримання принципів діяльності комерційних банків;
- відсутність диверсифікації структури банків;
- недостатньо диверсифікований асортимент банківських послуг [2].

Усе наведене вище підтверджує необхідність подальшого вивчення питання реформування банківської системи України, необхідність зміцнення ресурсної бази та підвищення ролі комерційних банків як основних посередників і провідників економічної, фінансової, ресурсної політики держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як показує аналіз досліджень публікацій, останнім часом увагу даним проблемам приділяють вітчизняні та зарубіжні вчені: Бодрецький М., Дикий О., Деревко О., Другов О., Єфимов О., Ісаєв Р, Крупка М., Мироненко В., Олійник О., Федоров О., Шелудько Н., Солтис Л. та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Актуальними та такими, що потребують подальшого дослідження залишаються питання пошуку шляхів, розробки та впровадження заходів для збільшення ресурсної бази вітчизняних комерційних банків; розвиток довгострокового кредитування за допомогою впровадження інноваційних методик; вирішення проблем банківської системи та підвищення її ролі в розвитку економіки держави в цілому.

Формування цілей статті. Дослідити тенденції, пріоритети та проблеми участі банківської системи у функціонуванні економіки України та регіонів, основні шляхи підвищення значимості банківської системи в перспективному розвитку економіки регіонів.

Виклад основного матеріалу. Кожна банківська установа прагне збільшити свої прибутки головним чином за рахунок кредитних операцій. Найбільш прибутковим є довгострокове кредитування. Сьогодні ситуація, яка склалася по розміщенню ресурсів на довгостроковий період не має позитивної динаміки.

Так, дослідивши стан кредитування по банківській системі України за період з 2006 року по жовтень 2012 року включно (таблиця 1), можемо сказати, що зниження

спостерігається у 2009 році і в порівнянні з обсягами кредитування 2008 року воно зменшилось на 44896 млн.грн. Таке негативне явище – наслідки впливу Світової фінансової кризи 2007 року. Відносно довгострокового кредитування – маємо зменшення обсягів у 2009 та у 2010 році і в порівнянні з 2008 роком воно складає 87654 млн.грн, що становить 17%.

**Стан кредитування по банківській системі України
за період 2006-жовтень 2012р.р.* [6]**

(млн.грн)

	Стан на:						
	01.01.2007	01.01.2008	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012	01.11.2012
Кредити надані	269 294	485 368	792 244	747 348	755 030	825 320	823 381
з них:							
кредити що надані суб'єктам господарювання	167 661	276 184	472 584	474 991	508 288	580 907	606 299
кредити надані фізичним особам	77 755	153 633	268 857	222 538	186 540	174 650	163 494
довгострокові кредити	157 224	291 963	507 715	441 778	420 061	426 430	398 857
з них: довгострокові кредити суб'єктам господарювання	90 576	156 355	266 204	244 412	262 199	290 348	277 785
Прострочена заборгованість за кредитами	4 456	6 357	18 015	69 935	84 851	79 292	78 231

Якщо говорити про прогнози цього показника на 2012 рік, то картина складається не втішна, так за 10 місяців поточного року в довгострокове кредитування банки України розмістили лише 398857 млн.грн., 70% з яких надано суб'єктам господарювання.

Отже, в Україні потрібно розвивати довгострокове кредитування. Для досягнення цієї мети, на нашу думку, необхідно вирішити наступні завдання:

* Складено за даними НБУ, джерело – офіційний сайт Національного банку України

– узагальнити історичні, теоретичні, економічні та правові основи довгострокового кредитування, проаналізувавши історичну практику, моделі іпотечного кредитування та проектне фінансування, зокрема зарубіжний і власний досвід;

– проаналізувати результати практичних рішень найактуальніших питань довгострокового кредитування крізь призму міжнародного досвіду та вітчизняної практики кредитних відносин;

– розробити практичні рекомендації щодо проведення довгострокових кредитних операцій на загальноукраїнському рівні, використавши приклади високорозвинених країн іпотечного кредитування на житлове будівництво та проектного фінансування;

– з'ясувати й узагальнити сучасні тенденції розвитку ринку довгострокового кредитування на державному та регіональних рівнях, визначити його основні проблеми та знайти оптимальні шляхи їх вирішення.

Першочерговим завданням сьогодні для вирішення визначених напрямів у дослідженні має стати процес упровадження методик довгострокового кредитування з додатковими можливостями фондування, поглибленим аналізом прибутковості і прозорими вимогами щодо забезпечення в умовах ринкової економіки України та дослідження реального рівня і фактичного співвідношення часток різних доходів при довгостроковому кредитуванні, що може дати ключ до розуміння пов'язаних із ним процесів ціноутворення.

Аналіз термінів повернення кредитних вкладень сприятиме впровадженню моделей довгострокового кредитування з лояльними процентними ставками та умовами надання коштів. Урахування міжнародного досвіду державної підтримки довгострокового кредитування (наприклад, у житловому будівництві) сприятиме вирішенню вітчизняних соціальних і економічних проблем (таких як стимулювання зростання народжуваності, рівня життя, загальнодержавних економічних показників тощо). Все це, у свою чергу, приведе до зниження вартості довгострокових кредитів в Україні та поступове доведення їх рівня у відповідність із загальносвітовим.

Важливим напрямом вирішення проблем банківської системи у підвищенні її ролі в розвитку економіки залишається управління значенням кредитної ставки. Для вирішення цього питання нами пропонується:

- розмежувати дані щодо потоків кредитних ресурсів між фізичними та юридичними особами;
- виділити у потоці даних про кредитні ресурси, наданих фізичним особам, ті, які спрямовані на споживче кредитування;
- відслідковувати зміну обсягів кредитних потоків, які надані фізичним особам на споживчі потреби;
- корегувати у разі надмірного збільшення кредитних потоків, наданих фізичним особам на споживчі потреби, значення кредитної ставки у бік її збільшення відповідно до частки проблемних кредитів, або темпів приросту такої частки.

Ключовим пунктом у кредитній політиці вітчизняних банків є корпоративні клієнти або суб'єкти господарювання. Вивчивши основні проблеми, пов'язані з кредитуванням малого підприємництва, окреслимо деякі перспективи розвитку взаємовідносин банку і клієнта – суб'єкта малого бізнесу (СМБ).

Збільшення сум кредитів, що надаються СМБ, пов'язане з розширенням сфер та обсягів діяльності малих підприємств, а також із поширенням технології мікрокредитування на нові сегменти ринку діяльності малого бізнесу. Отже, перспективними напрямками розвитку кредитування СМБ в Україні можна вважати такі:

- вдосконалення технологій кредитування торгово-посередницьких підприємств і юридичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності;
- розширення спектра кредитування суб'єктів малого бізнесу;
- визначення пріоритетних напрямів кредитування малих підприємств.

Так як домогосподарства є активним учасником функціонування і розвитку економіки, особлива увага в удосконаленні банківської системи має приділятися кредитуванню населення. Система довгострокового кредитування населення, що склалася в Україні, виявилася неадекватною умовам ринкової економіки. Банки України приділяють йому недостатню увагу, переважна більшість здійснює

кредитування населення в незначних обсягах. Це особливо характерно для регіонів. Більша частина портфеля довгострокових кредитів, наданих фізичним особам, припадає на чотири області та м. Київ і становить 59,7%. До цих областей належать: Одеська – 9,7%, Дніпропетровська – 8,8%, Донецька – 7,4%, Харківська – 5,5%, на м. Київ припадає 28,3 % [4].

Створити нову систему довгострокового кредитування населення, яка б відповідала ринковим умовам, неможливо без інновацій. З цією метою значну увагу слід приділяти новим кредитним технологіям [1].

У цьому аспекті при кредитуванні витрат населення на створення малого підприємства слід кредитувати не окрему стадію процесу створення, а весь комплекс витрат, необхідний для його успішного функціонування. Банк оплачує всі передбачені договірні витрати на реалізацію проекту. Основними критеріями за такого кредитування мають бути прибутковість та термін окупності проекту. В цих умовах банк стає не просто кредитором, а безпосереднім учасником підприємницького проекту, він може впливати на хід виконання проекту та бути впевненим у тому, що створення підприємцем власної справи не зупиниться на певній стадії виробництва через відсутність коштів у позичальника для продовження робіт на наступній стадії, або кредит буде використаний не за цільовим призначенням.

Важливим напрямом удосконалення кредитування є запровадження інновацій в іпотечному кредитуванні житла, які б враховували склад сімей, їх доходи, вікові групи, виробничу діяльність тощо. До таких технологій слід віднести іпотечне кредитування на купівлю нового житла за умов, що погашення буде здійснюватися у тому числі й за рахунок отриманих доходів від продажу житла, яке було у користуванні позичальника. В цьому випадку купівля нового житла буде здійснюватися за рахунок трьох джерел: власних коштів позичальника, виручки від продажу житла, що було у користуванні, та кредиту банку [4].

Удосконалення методики системи довгострокового кредитування населення передбачає також необхідність переглянути умови плати за кредит, що дало б змогу зменшити фінансовий тиск на позичальника та збільшити привабливість

довгострокового кредиту для населення. У цьому аспекті доцільним буде застосування різноманітних способів плати за кредит, які передбачають:

- утримання лише процентів у перші роки використання кредиту;
- утримання лише процентів упродовж дії кредитного договору;
- виплату збільшеного процента на початку дії кредитного договору;
- виплату зменшеного процента на початку дії кредитного договору;
- плату за кредит з фіксованою процентною ставкою в перші роки дії кредитного договору.

Поряд з традиційними принципами в ринкових умовах з'являється новий принцип, суть якого полягає у визначенні ефективності використання кредитних ресурсів [5].

Щоб посилити роль банківської системи у перспективному розвитку економіки України держава повинна, як на макрорівні, так і на регіональному рівні проводити активну політику щодо стимулювання інвестиційної, в тому числі кредитної діяльності банків. Серед основних напрямів державної політики щодо стимулювання інвестиційних, кредитних процесів комерційного банку найефективнішими, на нашу думку, будуть такі:

- зменшення податкового тиску на банки, особливо у сфері довгострокового кредитування реального сектору економіки, регіонів, рівень розвитку яких відстає від загальнодержавних вимог;

- сприяння капіталізації банків шляхом звільнення від оподаткування прибутку, який спрямовується на цю ціль, оскільки саме достатній обсяг власного капіталу забезпечує активну і прибуткову діяльність у сфері інвестування;

- звільнення від оподаткування частини прибутків комерційних банків або зменшення податкової ставки для банків, якщо вони спрямовують свої кошти на розвиток науки, в інноваційні проекти та на лізингові операції;

- удосконалення системи страхування інвестиційних ризиків комерційних банків для заохочення банків до надання довгострокових кредитів;

- удосконалення системи іпотечного кредитування, розвиток внутрішнього ринку іпотечних цінних паперів (заставних та іпотечних облігацій);

– створення умов для поживлення інвестиційної діяльності у спеціальних зонах і на територіях пріоритетного розвитку, де запроваджено спеціальний режим інвестиційної діяльності для суб'єктів господарювання.

Список використаної літератури

Висновки. Дослідивши тенденції, пріоритети та проблеми участі банківської системи у функціонуванні економіки України та регіонів, основні шляхи підвищення значимості банківської системи в перспективному розвитку економіки регіонів можна зробити висновок, що в Україні зростає потреба з боку економіки у більш ефективному розвитку та забезпечення стабільності банківської системи. Цього можна досягти, в першу чергу, запровадивши досконалі механізми: Національному банку України в найближчій перспективі доцільно ініціювати прийняття Верховною Радою Закону України "Про кредит і кредитні відносини", який би законодавчо врегулював усі кредитні взаємовідносини між кредиторами та боржниками, удосконалення оподаткування банківських операцій; розробити механізми, які б не давали змоги банкам кредитувати фізичних осіб чи інших суб'єктів без наявності інформації про їх доходи.

Отже, банківська система України сьогодні – один із найрозвинутіших елементів господарського механізму, оскільки її реформування було почато раніше за інші сектори економіки, що визначалося ключовою роллю банків при вирішенні завдань переходу до ринку. Саме банки відіграють основну роль в утворенні оптимального середовища для мобілізації і вільного переливу капіталів, нагромадженні коштів для структурної перебудови економіки, приватизації і розвитку підприємництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бодрецький М. Проблематика довгострокового кредитування // Вісник НБУ. - 2009. - №5. – С. 32-38.
2. Деревко О. Шляхи підвищення рівня капіталізації банківського сектору // Банківська справа. – 2008. - №1 – С.76-82

3. Крупка М., Скаска О. Тенденції та проблеми формування ринку кредитних послуг в Україні // Вісник НБУ. - 2007. - №11. – С. 31-33.
4. Олійник О. Створення системи довгострокового кредитування населення в Україні // Банківська справа. - 2010. - № 6. – С. 81-86.
- 5.Шелудько Н. Роль банківської системи в стимулювання економічного зростання // Фінанси України. - 2008. - №3. - С. 120-123.
6. Официальный сайт Национального банка Украины [Электронный ресурс] – Режим доступа : www.bank.gov.ua/bank_supervision/Dynamics/2001-last.htm /